

Віталій Миська

Кожна людина, будучи створеною на образ і подобу Божу (пор. Бут 1,26-27), обдарована свободою. Свобода – це ніщо інше, як знак любові, якою нагородив Бог своє творіння. Ніщо в світі не може діяти свobodно – тільки людина. Ми покликані бути свobodними, бо тільки так ми є собою. Виникає питання: «Як це – діяти свobodно»? – Без меж? Що хочеш – те й роби, тобто сваволя?

Насправді ж знаємо, що людина несе відповідальність за вчинене. Напевне, кожен з нас чув відому фразу: життя – як супермаркет: бери все, що хочеш, але пам'ятай, що оплата на виході. Тому не варто забувати, що свобода – це не просто те, що я хочу, а те, за що я відповідаю. Спробуймо усвідомити справжнє значення свободи і відповідальності згідно з Божим Одкровенням.

Свобода є одним із проявів Божого образу в людині. Людина, згідно з Божим задумом, покликана рости у Христі аж до повноти зустрічі з Ним від Першого Адама до Другого. Саме від причастності до Христа залежить її майбутнє: «Якщо не споживатимете тіло Чоловічого Сина й не питимете його кров, не матимете життя в собі» (Йо 6,53). Христос тому є Деревом життя в раю (пор. Бут 2,9), з якого покликана споживати людина. Причащаючись його, людина поступово преображується у Христа.

Це – не автоматичний процес, бо для цього людині слід зробити вибір. Людині у раю був даний вибір – обрати Бога (добро) або відмовитись від Нього (що є, по суті, зло). Людина реалізує цю можливість вибору завдяки своєму дару свободи. Господь застерігає: «З усякого дерева в саду їстимеш; з дерева ж пізнання добра й зла не їстимеш, бо того самого дня, коли з нього скуштуєш, напевно вмреш» (пор. Бут 2,16-17). Бог ставиться до людини відповідально попередивши її про можливість зла. Це – перша заповідь, завдяки якій ми можемо провести грань між свободою і свавіллям, між добром і злом.

Відповідальністю людини є зробити саме правильний вибір. Проте у своїй свободі вона сама кладе кінець стосункам з Богом через нехтування Його заповіддю, хоч навіть знає, що це обернеться для неї катастрофою («Якщо споживете з дерева пізнання добра і зла, смертю помрете», – пор. Бут 2,17). Як виявилось, переступ Божої заповіді, більша довіра не Богові, а злomu змієві, стали трагедією не лише для окремої людини, але й для всього людського роду та всього створеного світу, який Бог їй підпорядкував (пор. Бут 1,28). І до сьогодні ми відчуваємо жахливі наслідки неправильного вибору наших прародичів, проте продовжуємо, нажаль, і самі неправильно користуватись своїм правом вільного вибору порушуючи Божі заповіді. Поклик Божий: «Адаме, де ти?» (Бут 3,9) продовжує лунати до кожної людини, щоб та була відповідальною.

Часто ми замислюємося над сенсом існування зла у світі апелюючи до Бога: «Чому?», «Навіщо?», «Як Ти, Господи, благий у своїй суті, можеш послати зло?». Часто за нашими претензіями стоїть стремління втекти від особистої відповідальності покладаючи її на Бога чи ближніх. Адам виправдовувався: «Жінка, яку ти дав мені, щоб була зі мною, дала мені з дерева, і я їв» (Бут 3,12). Якщо уважно проаналізуємо ці слова, то за багатьма трагедіями, несправедливістю, війнами й іншим злом у світі часто стоїть наша безвідповідальність. Наші навіть здавалося б дрібні і незначні негідні вчинки, нагромаджуючись, з часом приводять до великих нещасть. Ми мовчимо на певні зловживання, а вони розростаються і набираються щораз більшої сили. Ми голосуємо за тих, хто їх чинить або захищає, а потім дивуємося, чому біда з часом вже безпосередньо торкається нас. Маємо пам'ятати, що від наших дрібних правильних виборів, здійснених у повсякденних ситуаціях, залежить не тільки наше добро, але й глобальних соціальних структур.

Віктор Франкл, всесвітньо відомий психолог, веде мову про свободу як можливість зміни. Він пише, що людина є незалежною у своєму остаточному сенсі. Вона не просто існує, але завжди вирішує, яким буде її існування, ким вона буде наступної миті. Однією з головних рис людини є здатність повставати проти обставин, переростати їх. Вона здатна змінювати світ на краще, якщо це можливо, і змінювати на краще себе, якщо це необхідно. «Чи можлива зміна в найганебнішій ситуації?», – запитує себе Франкл. Відповідаючи на це запитання, він описує людину, яку йому довелося зустріти у житті. Один нацистський лікар, якого називали серійним вбивцею зі Штайнгофа (великої психіатричної лікарні у Відні), пильнував, щоб від газової камери не врятувався жоден душевнохворий. Проте він кардинально змінився і про останній період його життя розповідають: «Перед смертю він проявив себе як найкращий друг, якого лише можна уявити. Він всіх утішав. Жив згідно найвищих моральних стандартів. Він був найкращим товаришем, якого я мав за довгі роки...».

Всі люди вільні. Деякі пишаються цим. Але не всі хочуть бути відповідальними. Це становить велику небезпеку сучасності. Тому свобода, за словами згаданого Віктора Франкла, є не останнім словом. Свобода – це тільки частина історії й напівправда: «Насправді свобода може виродитися у звичайне свавілля. Ось чому я рекомендую, щоб монумент Свободи на Східному узбережжі Америки доповнили монументом Відповідальності на Західному березі» . Блаженної пам'яті Любомир Гузар відчуваючи загрози суспільства у свій час так говорив: «Бути вільним означає бути відповідальним...». Тому, каже він, до справжньої свободи людей треба виховувати, і наша сьогоднішня трагедія полягає у тому, що цього не робиться. Свобода легко не осягається, за неї треба боротися і долати своє власне лінивство. Людина у своїй свободі має можливість зробити правильний вибір між добрим і злим, між Богом та гріхом. І тільки роблячи правильний вибір на користь добра, тобто Бога, вона стає справді свобідною. Поза Богом свободи не існує. Благо християнина в тому, щоб свобідно чинити добро.

Віталій МИСЬКА, Свобода та відповідальність // СЛОВО № 3 (71) 2019